

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun bɔɲe sa bara senbe sɔɔ dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe nanije xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu jɔnma. Kɔnɔ xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe jɔnmane, gere jɔn, funmalaya nun misikine ya jɔn. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, pama xa yiriwe senbeteyafe sabui ghegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nɔmane a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lɔnni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan nɔma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara jisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa bɔxi rapɛɛki sabura yegeti keren mu naxan kui a siɲɔxɔya kima, fate jingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu pama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kɔnɔ naxan nɔe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun jaxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara ratɔn akepa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔrɛ mu sama ndende fari. Xanamu yayixarɛ naxan mulan ibunadama bɛ.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxa axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariyɛɛ kui e man birin lan e xun xa magaga sariyɛɛ yi kɛpa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidɛɛ lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fɛɛ ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔpɛgɛ kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinɛra, alankenɛmaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikentɛya bara rasiga adamadi ndema fɛ kobi rabafɛ nde xunma, naxankatɛ yo mu daxa a bɛ sinden fo na fɛ yegi.

2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔɔxi sariyɛɛ kui. Naxanketɛ gbɛtɛ fan mu dɔxɔ ama naxan dangi yi fɛra ba temui naxankatɛra.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetɛkan xafe rapɛrɛki nara. Mixi piya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xaferɛ, a lingira xa fɛra, xanamu a hayie xaferɛ naxan a nɛpɛma axa xɔrɛya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama bɛ, sariyɛ xa a xun magaga na fɛɛ ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi bɛ axa a sabatide sugandi anun axa pɛrɛ a sagora.

2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbɛtɛ ma. A man gbilen xa ma gbilenfɛ.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔrɔ rɛɛ kui, daxa adamadi birin bɛ, axa siga bɔɔxi gbɛtɛ ma naxan nɔma arasɛnɛ de alako axa axun na kisi.

2. Na sariyɛ daxa exa raba tinxinyi fari, kirɛ fari naxan anɛpɛma adamadi mulu tɔpɛgɛ kui O.N.U. sariyɛ tɔnyi dɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxa adamadi birin bɛ sɔtɔ de fɛ ya xa i mini a bɛ.

2. Ndende mu daxa ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa sipɔxɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.

2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.

3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta pama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔtɔde xa lu a sago.

2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔtɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariyee noma a nijede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu pama yama lɔnni nun namunyiye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔpe mafixe nde sɔtɔ. Na fondo fe masenyi noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔtɔfera, xanamu ara wundan fera kepa moli birin na.

Sariye mɔxɛpɛnnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔpe sa naxan kui.

2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛpɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin piya xalu axa bɔxi raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.

2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔtɔ a bari bɔxi ma ta girasa yo mu naxe.

3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.

Sariye mɔxɛpɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔxɔboreya nun lɔnni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔxi diexa duruxɔtɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔxi gbete safera bɔxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔxɛpɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔtɔtareya ma.

2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔtɔ axa wali bere ma.

3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔtɔ naxan nɔma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbetee sɔtɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.

4. Adaxa adamadi birin be axa walikɛɛ xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛpɛn nun naninde (24)

Malabui nun jaxe-jaxe daxa adamadi birin be a man daxa a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔtɔma.

Sariye mɔxɛpɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔtɔ alako axa santɛya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔtɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔtɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɲɛ gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔrɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingɛya be nun dimɛdiya be. Dimɛdi birin lan axa mɛni kɛpa keren, a fa sɔtɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛpɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimɛdi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi tekun non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di jɛ, marafanyi rasɔneya jamanɛɛ tagi, sie birin tagi, dine xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔɲɛ sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛpɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so jama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔtɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛpɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn jamanɛ kui nun a farima.

Sariye mɔxɛpɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa jama kui, jama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyɛ dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan aninɛma axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔxɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma jama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyɛ saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi pamane be, malanyi xanamu mixi nde be naxan anijema axa kewali nde raba naxan sabui noma mayibiya e nun sariye naxee masen xi nee xunnakanade.
